

Strategi- og handlingsplan mot vold i
nære relasjoner 0 - 100 år
2016 -2019

Søndre Land Kommune, Nordre Land kommune
Vestre Toten kommune og Østre Toten kommune

FORORD

Hvorfor en plan mot vold i nære relasjoner?

Noen barn, unge og voksne utsettes for vold – fysisk og/eller psykisk fra personer som skulle gitt dem trygghet. De er redde i familien der alle skal være trygge. Målet er at alle hjem skal være en trygg arena for barn, unge og voksne.

Søndre Land, Nordre Land, Vestre Toten og Østre Toten har utarbeidet en felles strategi- og handlingsplan i arbeidet mot vold i nære relasjoner 0 – 100 år. Planen må sees som en del av det koordinerte arbeidet internt i den enkelte kommune og på tvers av kommunegrensene.

Den gir en teoretisk forståelsesramme, oversikt over straffelovens bestemmelser og konsekvenser for den som utsettes for volden. Den gir videre en oversikt over kommunale, regionale og sentrale tjenester og ulike lover, forskrifter og veiledere som skal ligge til grunn i arbeidet.

Planen legger føringer for videre arbeid med temaet og skal sikre koordinert innsats overfor barn, unge og voksne i arbeidet mot vold i nære relasjoner.

Søndre Land

Nordre Land

Vestre Toten

Østre Toten

Mandat

Ledere i Helse- og omsorgsgruppen i Gjøvikregionen gav arbeidsgruppen mandat til å utarbeide en interkommunal strategiplan mot vold i nære relasjoner.

Etter initiativ fra arbeidsgruppen ble det endret til strategi- og handlingsplan mot vold i nære relasjoner med utgangspunkt i eksisterende planer.

Den interkommunale arbeidsgruppen har bestått av følgende:

Vestre Toten: Solfrid Røste - driftsenhetsleder for psykisk helse, Elisabeth Skaar Dyrud - driftsenhetsleder for helsesøstertjenesten, Dag Østby - driftsenhetsleder for barnevernstjenesten

Østre Toten: Astrid Fykse, prosjektleder for handlingsplanen - koordinator for barn og unge

Nordre Land: Tore Mikkeltuen - programrådgiver i flyktningetjenesten og SLT-koordinator, Mary Gjefle - avdelingsleder for psykisk helse

Søndre Land: Renate C. Nordh - avdelingsleder for Helse og familie

Arbeidsgruppen har hatt faste samarbeidsmøter, hvor alle kommunene har vært representert. I tillegg har vi hatt samarbeidsmøter med Kari Rostad – RVTS Øst, Heidi Olden Eng – leder for Krisesenteret, Familievernkontoret, IMDI v/ Anastasia Pettersen. Det har også vært dialog med Politiet i Vestoppland.

Alle kommunene deltar i ressursnettverket mot vold i nære relasjoner v/ RVTS Øst i Nydalen.

Ved oppstart av arbeidet ble det gjennomført en kartleggingsundersøkelse i alle enheter i alle deltakende kommuner (vedlegg 1). Denne danner utgangspunktet for utfordringene både i den enkelte kommune, men også interkommunale utfordringer (vedlegg 2).

Den ferdige strategi- og handlingsplanen består av to deler; første del er et strategidokument som inneholder teoretisk grunnlag, utfordringsoversikt og innsatsområder. Andre del er en interkommunal elektronisk handlingsplan som inneholder oversikt over kommunale tjenester, regionale og sentrale tjenester, lover, forskrifter og veiledere, og hvem gjør hva i den enkelte kommune.

Innhold

FORORD.....	2
Mandat.....	3
Innledning.....	5
Teoretisk forståelse	5
Straffelovens bestemmelser.....	5
Konsekvenser av vold i nære relasjoner.....	6
Tiltakstrapp.....	7
Begrepsavklaringer - definisjoner	8
Avgrensninger	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Overordnede føringer	9
Nasjonal statistikk overført til kommunene	9
Utfordringsoversikt	11
Kunnskap.....	11
Handling	12
Tiltak	13
Registrering	13

Innledning

Utgangspunktet for arbeidet er St.meld.nr. 15 «Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner, «Det handler om å leve», «Et liv uten vold» – handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017, Handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2013-2016).

Strategi- og handlingsplanen er et forpliktende samarbeidsdokument mellom Søndre Land kommune, Nordre Land kommune, Vestre Toten kommune, og Østre Toten kommune. Målsettingen er at det kommunale tilbudet skal sikre god folkehelse og livskvalitet med fokus på egen mestring.

Barn, voksne og eldre blir utsatt for vold fra mennesker som skulle gitt dem trygghet. De opplever redsel og utrygghet i familien, der alle skal oppleve trygghet. Alle som jobber med barn, voksne og eldre skal få kunnskap og støtte når det gjelder å oppdage og melde fra om vold i nære relasjoner, Med «du ser det ikke før du tror det» som bakteppe, skal kommunene arbeide aktivt for å stoppe volden og hindre at ny vold oppstår.

Teoretisk forståelse

Vi har sammen med de juridiske rammene valgt å legge Isdals definisjon av vold til grunn for vår forståelse av vold:

«Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin egen vilje eller slutte å gjøre det den vil»

Per Isdal, Alternativ til vold 2003 (ATV)

Avgrensninger

Planen omhandler ikke forhold hvor det skjer vold mellom tjenestemottaker og tjenesteutøver. Dette gjelder heller ikke vold mellom elever, eller mellom brukere.

Vi har valgt og ikke å definere tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, æres relatert vold, eller frihetsberøvelse som isolerte og spesielle forhold. I et integreringsperspektiv ønsker vi å innlemme disse forholdene i den generelle beskrivelsen av vold i nære relasjoner.

Straffelovens bestemmelser

Straffelovens kapittel 25 omhandler voldsbruddene, og med § 282 Mishandling i nære relasjoner, § 283 Grov mishandling i nære relasjoner, § 284 Kjønnslemlestelse, og § 285 Grov kjønnslemlestelse som spesielt rettet mot vold i nære relasjoner.

Lovverk og retningslinjer, omhandler også avvergeplikt og opplysningsplikt. Alle har rett til å leve et liv uten vold og overgrep. I Norge er vold i nære relasjoner straffbare handlinger på lik linje med vold som skjer i andre sammenhenger og på andre arenaer, jf. straffelovens § 219. Politiets viktigste oppgave er å forhindre at nye overgrep skjer og straffeforfølge overgrep som allerede har skjedd.

Alle innbyggere i kommunene har en generell plikt til å prøve å hindre visse former for alvorlige forbrytelser gjennom å anmelde forholdet til politiet eller på annen måte avverge forholdet, jf. straffeloven § 196. Denne avvergeplikten går foran lovbestemt taushetsplikt.

Helsepersonell har i tillegg til plikten etter straffeloven § 196, plikt til å varsle nødetater der dette er ”nødvendig for å avverge alvorlig skade på person eller eiendom”, jf. helsepersonelloven § 31.

Kommunene anbefaler at alle som er bekymret for at barn og unge kan leve med vold og overgrep i familien, skal gi opplysningen til barneverntjenesten i kommunen. Offentlige tjenester, for eksempel skoler og barnehager, har plikt til å melde bekymringen til barnevernet. Plikten påligger den enkelte offentlig ansatte.

Konsekvenser av vold i nære relasjoner

Vold som finner sted i nære relasjoner rammer særlig hardt. Omgivelsene og relasjoner som skulle innebære trygghet og tillit, preges av krenkelser, utrygghet og tillitsbrudd. Vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner rører ved vår fundamentale opplevelse av trygghet – og trygghet er en grunnmur for en sunn utvikling (Per Øystein Stensvåg, Alternativ til vold).

Alle trenger stabile, følsomme, kjærlige og stimulerende forhold og miljøer for å kunne utvikle seg optimalt. Barn er spesielt sensitive overfor vold i nære relasjoner, og det å være vitne til vold, overgrep, eller utsatt for omsorgssvikt – og ikke minst mangel på emosjonell støtte fra viktige voksne. Vold og overgrep fra nære omsorgspersoner, er spesielt skadelig.

Barn som utsettes for vold i nære relasjoner eller er vitne til slik vold, er i faresonen for å utvikle en rekke psykiske lidelser og fysiske plager, og vil kunne preges av disse erfaringene resten av livet. Det er også stor sannsynlighet for at et barn som har opplevd vold i nære relasjoner, også selv vil bli en voldsutøver.

Nyere forskning viser at det å være vitne til vold mellom nære tillitspersoner, kan føre til de samme skadevirkningene som for de som får volden direkte rettet mot seg selv. Det er derfor særlig viktig å hindre at barn opplever vold utført mot andre

Omfang av vold i nære relasjoner har særtrekk som skiller den fra annen vold. Volden utøves ofte i det skjulte og personene som berøres er betydningsfulle i hverandres liv, gjennom felles historie, gjensidige forpliktelser og ofte avhengighet. Selv om volden er synlig og kjent, vegrer mange seg for å gripe inn i det som anses som private forhold. Dette bidrar til å holde overgrepene skjult for dem som skal yte hjelp.

Hvor mange som faktisk utsettes for vold i nære relasjoner er derfor vanskelig å avdekke, og det er grunn til å tro at det er høye mørketall. Det er knyttet mye skam til det å være utsatt for vold fra personer som står i nær relasjon til en, og det er fortsatt et tabubelagt tema. «Man regner med at kun 25 % av volden kvinner utsettes for av nærstående, anmeldes.» (Et liv uten vold, s. 6)

Tiltakstrapp

Vi har valgt å ta utgangspunkt i tiltakstrappa (Interkommunal handlingsplan mot vold i nære relasjoner, for Aurskog-Høland, Sørumsund og Fet kommune) og tilpasset denne etter våre forhold.

Med utgangspunkt i kartleggingen ved oppstart av planarbeidet, realistisk fremdrift og prioritering av arbeidet, satses det på en trinnvis vektlegging av den videre innsatsen. Denne bygger på en felles innsats, men gir også den enkelte kommune nødvendige rammer og muligheter innenfor egen organisasjon.

Registrering

- Registrering handler om utvikling av gode registreringsverktøy som gir oss nødvendig oversikt og sammenligningsgrunnlag kommunalt, regionalt og nasjonalt. Registreringspraksis skal sikre sammenligningsgrunnlag med lokalt politi/ lensmannskontor

Tiltak

- Tiltak gir en oversikt over ulike tiltak i den enkelte kommune, og interkommunale tiltak.

Handling

- Handling vektlegger at målgruppene skal oppleve et samordnet og helhetlig tilbud ved at kommunen utvikler felles rutiner for handling og samhandling; både i den enkelte kommune, og på tvers av kommunene, i samarbeid med eksterne aktører.

Kunnskap

- Kunnskap handler om kompetanse hos ansatte og innbygger som gjør oss i stand til å oppdage og handle i møte med vold i nære relasjoner. "Du ser det ikke før du tror det" er et viktig stikkord.

Begrepsavklaringer - definisjoner

Begrepet «vold i nære relasjoner» beskriver et stort felt. Vold skjer i alle miljøer, og viser seg i ulike former, som for eksempel:

- Partnervold/kjærestevold
- Mishandling av barn
- Vold mot eldre
- Ungdomsvold, når rollene snus og unge utøver vold mot eldre
- Oppdragervold
- Æres relatert vold (frihetsberøvelse, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse)

Med «nære relasjoner», menes:

- Nåværende eller tidligere ektefelle / samboer • Barn • Søsken • Foreldre / foresatte • Omsorgspersoner • Annet slektskap • Nære venner •

Vold i nære relasjoner kan komme til syne på ulike måter. Volden har ingen aldersgrense, og bestemmes ikke av kjønn.

- Fysisk vold (eks: slag, spark, bitt, kvelertak, holding, vri armen, ørefik)
- Psykisk vold (eks: trusler, trakassering, kontrollerende atferd eller sjalusi)
- Materiell vold (eks: knuse eller kaste ting, slå i vegg/dør)
- Latent vold (den virker i kraft av sin mulighet, som blir styrende for den utsattes atferd; eks: «går på nåler», er på vakt, venter på volden)
- Seksuell vold (seksuell trakassering, voldtekt, incest)
- Økonomisk vold (eks: kontroll over økonomiske ressurser, bli presset til underskrift av lån og lignende)
- Sosial vold (eks: begrense kontakten med venner, familie og naboer)

Vold mot barn

Vold mot barn er alle former for fysisk, psykisk eller seksuell mishandling, forsømmelse eller utnyttelse. Det regnes som vold mot barn når barn er vitne til og lever med vold.

Æres relatert vold

Æres relatert vold forbindes med ekstrem kontroll, fysisk og psykisk vold, frihetsberøvelse, seksuelle overgrep, ”dumping” i opprinnelseslandet, tvangsekteskap og drap.

Kjønnslemlestelse

Defineres som alvorlig omsorgssvikt. Når det grunn til å tro at et barn står i fare for å bli utsatt for kjønnslemlestelse kontaktes umiddelbart jf. strl. § 139

Tvangsekteskap

Individets rettigheter krenkes når ekteskapet arrangeres eller tvinges gjennom, eller ved at individet spiller en underordnet rolle i forhold til storfamiliens interesser.

Vold mot eldre

Eldre er en spesielt utsatt og helt forsvarsløse når volden rammer dem. Som oftest er det nær familie som begår overgrep mot eldre. Eldre med demenssykdom kan øke tendensen til vold overfor andre.

Vold mot gravide

Gravide er ekstra sårbare for vold under graviditeten

Vold mot funksjonshemmede

Funksjonshemmede, både fysisk og psykisk, finnes i alle aldersgrupper. Disse gruppene er veldig sårbare hver på sin måte. Kvinner og menn er både voldsutøver og offer.

Overordnede føringer

I internasjonal målestokk har Norge kommet langt i arbeidet med å bekjempe vold i nære relasjoner, men volden rammer imidlertid mange og har store konsekvenser for den enkelte. Den nasjonale handlingsplanen Et liv uten vold (2014-2017) beskriver vold i nære relasjoner som et samfunnsproblem, og at konsekvensene må sees i et folkehelseperspektiv. Statistikk og omfangstall medvirker til å synliggjøre samfunnsutfordringene.

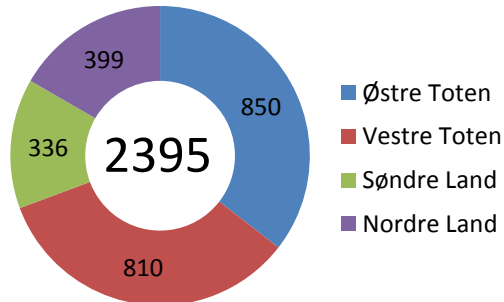
Nasjonal statistikk overført til kommunene

Kommune	Innbyggere	0-19 År	20-66 År	67- År
Østre Toten	15.000	3.402	9.050	2.565
Vestre Toten	14.000	3.242	8.518	2.403
Søndre Land	6.000	1.343	3.633	1.023
Nordre Land	7.000	1.596	4.137	1.268

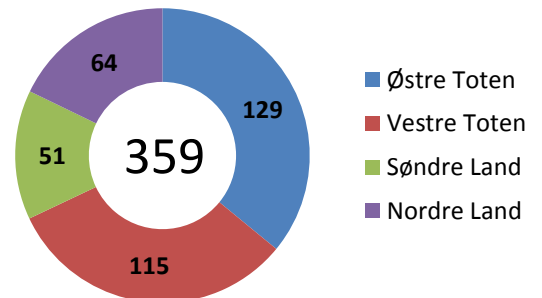
Tallene er hentet av fra <http://kommunedata.regjeringen.no/befolkningsframskrivingen/>
(23.10.15)

Nasjonal statistikk overført til kommunene Søndre Land, Nordre Land, Vestre Toten og Østre Toten

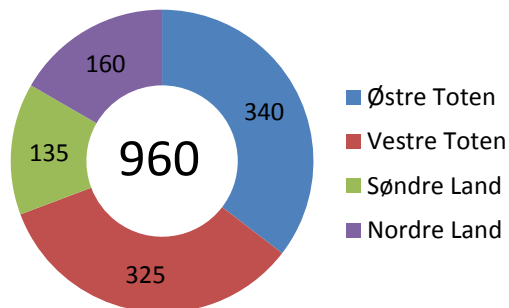
25 % av alle barn i Norge oppgir å ha opplevd minst ett tilfelle av fysisk vold fra forelder. I Land og Toten utgjør dette i antall:

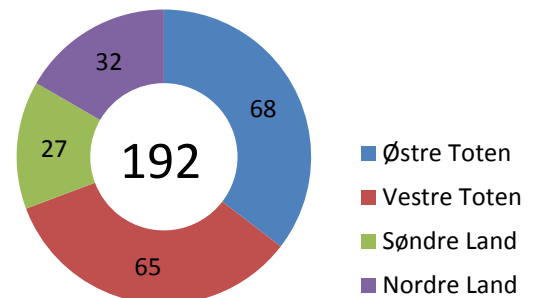
Mellom hver 4 og 6 % av befolkningen over 65 år utsettes for vold eller andre former for overgrep (5 %). I Land og Toten utgjør dette i antall:

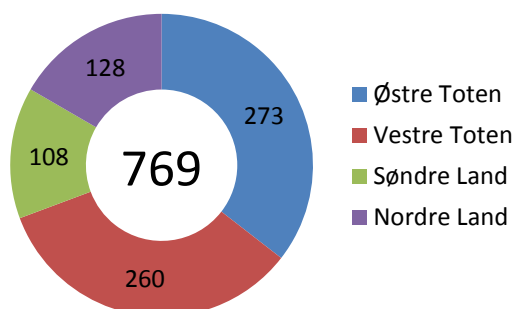
Hver 10. ungdom i Norge oppga at de hadde sett eller hørt minst en av foreldrene bli utsatt for fysisk vold i oppveksten. I Land og Toten utgjør dette i antall:

2 % av alle barn i Norge oppgir grov vold fra begge foreldrene. I Land og Toten utgjør dette i antall:

8 % av alle barn i Norge oppgir grov vold fra minst en forelder. I Land og Toten utgjør dette i antall:

Utfordringsoversikt

Kartleggingen viser at alle kommunens tjenester vektlegger ulike perspektiver når de viser til hva vold i nære relasjoner er, hvordan vold i nære relasjoner skal forstås, og vektlegger ulik kompetanse på hvilke tiltak som vil være hensiktsmessige. Den viser også at alle kommunene har lite statistikk om temaet.

Med utgangspunkt i gjennomført kartlegging og den utarbeidede tiltakstrappa, har vi utfordringer i forhold til kunnskap, handling, tiltak og registrering. For å utvikle, gjennomføre og implementere tiltakstrappa er det behov for prioriteringer gjennom menneskelige ressurser og økonomiske muligheter.

Kunnskap

Delmål	Tiltak	Ansvar	Ressurser
Ansatte i kommunene skal få kompetanse om voldens omfang, årsaker, konsekvenser og hvilke behov usatte og utøvere har for veiledning, hjelp og behandling. Ansatte skal settes i stand til å foreta etiske vurderinger	Det skal etableres en interkommunal gruppe som skal ivareta videre samarbeid. Det skal i samarbeid med Reks (regionalt kompetansesamarbeid) utarbeides interkommunal kompetanseplan Det skal lages kort med motivasjon til enkeltgrupper som skal være tilgjengelig i alle enheter og plakater som skal henges opp strategisk	Interkommunal arbeidsgruppe ansvarlig for utarbeidelse av kompetanseplan og faglig innhold	Økonomi Kompetanse Egeninnsats
Ansatte i kommunene skal få kompetanse om temaene æresrelatert vold, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap			
Ansatte i kommunene skal få kunnskap om oppfølging av voldsutøver			
Sikre at opplæring gjentas i en fast syklus			

Handling

Delmål	Tiltak	Ansvar	Ressurser
Utarbeide konkrete rutiner kommunalt og interkommunalt	<p>Hver kommune utarbeider rutiner på den enkelte avdeling og for kommunal samhandling</p> <p>Rutinene publiseres elektronisk og inngår som en del av interkommunal handlingsveileder</p> <p>Det utarbeides samarbeidsavtaler med nødvendige eksterne samarbeidsparter.</p> <p>Det utarbeides rutiner for årlig oppdatering av hjelpe- og behandlingstilbudet for utsatt og utøver kommunalt, regionalt og nasjonalt</p>	<p>Interkommunal gruppe</p> <p>Kommunal koordinator</p>	Egeninnsats

Tiltak

Delmål	Tiltak	Ansvar	Ressurser
<p>Det skal med utgangspunkt i kartlegging utvikles kommunale og interkommunale evidensbaserte tiltak rettes mot målgruppene</p> <p>Ansatte skal gis oversikt over regionale og nasjonale tiltak for målgruppen</p>	Vold skal være et obligatorisk tema i oppfølging i alle tjenester og skal ha et spseielt fokus i hjelpetjenestene.	Interkommunal gruppe	Arbeidet forankres i rådmannens ledergruppe for å sikre nødvendig tverrprofesjonell og økonomisk oppfølging
Skaffe økonomisk mulighet til å gjennomføre opplæring	Sende søknad til Fylkesmannen i Oppland Kommunalt kompetanse- og innovasjonstilskudd	Gruppe som har utarbeidet planen	Egeninnsats

Registrering

Delmål	Tiltak	Ansvar	Ressurser
<p>Innarbeide systematisk registrering i de kommunale avdelingene</p> <p>Registreringen skal være grunnlag for å se evt. endringer og prioriteringer</p>	<p>Drøfting mellom alle kommunene og politiet – lensmannskontorene</p> <p>Regionale og sentrale statistikker gjøres kjent i interkommunal gruppe og den enkelte kommune</p>	Interkommunal gruppe	Egeninnsats

Referanser

«Det handler om å leve»

«En god barndom varer livet ut», Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)

«Et liv uten vold» – handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017, Justis- og beredskapsdepartementet 08/13

Grødal, Yngvil «Mellom frihet og beskyttelse?» Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 2/2013).

Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013-2016) Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2013-2016), Justis- og beredskapsdepartementet 12/2011

Interkommunal handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2018/ 0-100 år, for Aurskog-Høland, Sørum og Fet kommuner

Interkommunal handlingsplan mot vold i nære relasjoner for Lesja, Dovre, Sel, Vågå, Lom og Skjåk 2015-2018, 2015.

Våge å se, våge å spørre, tørre å handle, tiltakskort – Norsk krisesenterforbund
www.norskkrisesenterforbund.no

St.Meld. nr 15 «Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner, (2012-2013)

Straffelov, www.lovdata.no

Trygghetsprogrammet SaLTO, Oslo kommune og Oslo Politidistrikt
www.salto.oslo.no Veileder, kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner
<http://www.nkvts.no/sites/komplan>

Vold i nære relasjoner – Handlingsplan 2015-2018, Oslo kommune, bydel Bjerke
www.oslo.kommune.no/bydel-bjerke

Vold mot eldre, <http://www.vernforeldre.no/>

Vedlegg 1

Vold i nære relasjoner

Hva gjør jeg? – Hvem kan hjelpe uavhengig av om du er utsatt, utøver, i relasjon til eller tjenesteyter?